

Spectacole în dialog*

Apariția pe scena Teatrului Mic a spectacolului compus din cele două piese scurte: *Cu tot soarele pe masă* de Dan Tărchilă și *Dactilografii* de Schisgal ține de sfera unor preocupări mai noi în teatrele noastre. Privită în sensul ei limitat, preocuparea aceasta e legată de dorința de a atrage atenția publicului (și specialiștilor) asupra genului scurt al dramaturgiei (deziderat, de altfel, cu veche și statornică circulație în istoria bătaliei noastre pentru un teatru variat, atotcuprinzător). Din acest punct de vedere, numai simpla introducere în repertoriu a unor asemenea lucrări ar putea constitui temeiuri de mulțumire. Iată însă că teatrele nu ne lasă să ne mulțumim numai cu atât. Formulei spectacolului *coupé*, abordată acum de Teatrul Mic, i s-a atribuit, vizibil, și un caracter programatic. Este vorba de înfățișarea a două partituri cu scopul de a ilustra și a confrunta tendințe contemporane opuse, interpretări, de pe poziții diferite, ale realității.

Murray Schisgal, autorul *Dactilografiilor*, a mai fost prezentat publicului nostru tot cu o piesă într-un act: *Tigrul* (montată pe scena Teatrului „C. I. Nottara”, în stagiunea trecută). Alături de John Gelber, William Gibson, Jonet Bowler, Jack Richardson, Edward Albee, Arthur Kopit, Schisgal face parte din rîndul tinerilor autori americani care au apărut în ultimii ani.

După însăși opinia unei părți a criticii occidentale, opera acestor tineri scriitori nu reușește deocamdată să se situeze pe prima treaptă a mișcării teatrale, nu marchează un moment în istoria dramaturgiei. Se simte la unii dintre ei, destul de puternic, influența lui Dürrenmatt și Ionescu. În categoria maeștrilor de mîna întii, a scriitorilor care evocă o epocă ce trasează direcțiile dramaturgiei americane, deschizînd noi perspective, și care domină repertoriile teatrelor americane, sînt trecuți deocamdată tot clasicii Eugène O'Neill, Thornton Wilder, contemporanii Tennessee Williams, Arthur Miller. De bună seamă, nu pot fi ignorate căutările acestor tinere și răzvrătite spirite, orientările noi pe care le indică una sau alta din lucrările lor. Fără să intre în categoria celor mai reprezentativi autori, unele din operele lor, jucate cu succes pe multe din scenele lumii,

* Teatrul Mic: *CU TOT SOARELE PE MASĂ* de Dan Tărchilă. Regia: Mihai Dimiu. Scenografia: Adriana Leonescu. Distribuția: Constantin Codrescu și Const. Cristescu (Bărbatul); Tatiana Iekel (Femeia); N. Pomoje (Tinărul); Elena Pop (Tinăra); Dinu Ianculescu (Bătrînul); Eugenia Eftimie (Bătrîna); Ilie Iliescu (Ospătarul). *DACTILOGRAFIILE* de Murray Schisgal. Regia: Mihai Dimiu. Scenografia: Adriana Leonescu. Distribuția: Irina Petrescu (Sylvia); Vasile Gheorghiu (Paul).

dovedesc talent și idei, spirit de observație aplicat lucid și cursiv în dezvăluirea critică a unor tare ale societății capitaliste, în demascarea moravurilor sociale.

După debutul, la Londra, în 1959, cu *Tigrul*, după reprezentarea în 1960 a *Dactilografilor* la festivalul de la Edinburg, după premiera acestor două piese regizate și jucate de Laurent Terzieff la Teatrul „de Lutèce”, considerat „templu al avangardei”, și mai ales după piesa sa în trei acte *Amoor...*, Schisgal, chiar dacă lipsit de o mare forță și profunzime, s-a impus ca un autor inteligent, plin de vervă, care afirmă un autentic temperament comic, o cuceritoare dispoziție lirică. I se recunoaște meșteșugul, calitatea dialogului, detaliul frapant în evocarea vieții și psihologiei personajelor. Ceva din aceste calități le-am întrezărit în *Dactilografii*, dincolo de aerul ușor melodramatic care însoțește nefericitul destin al personajelor piesei: Paul Cunningham și Sylvia Payton, mărunți funcționari, într-un birou anonim. Ce se ascunde de fapt în situațiile dramatice ale acestui unic act, în care personajele trăiesc existența lor anterioară, ternă și disperată? Drama singurătății, dificultatea de a exista, pur și simplu, într-o lume indiferentă, dușmănoasă până și celor mai mărunte idealuri. „Toți trăim singuri într-o lume crudă și solitară” spune Paul Cunningham, după ce constată cu amărăciune că, oricât ar fi muncit, nu ar fi putut ajunge să trăiască o viață mai frumoasă, mai demnă, în care să fie mult spațiu, munți înalți, adevărați. Timpul, munca fără bucurii și perspectivă, la un patron hidos, au măcinat deopotrivă și elanurile și viața colegei sale Sylvia, care l-a considerat pe Paul, pe rând, un bărbat vrednic de a fi sedus, apoi o victimă care trebuie încurajată și, în cele din urmă, un credincios și neajutorat prieten. Îmbătrânirea treptată a celor două personaje, care nu au putut realiza altceva în viață decât să se cunoască pe ei înșiși, și să-și pună câteva, aceleași, întrebări despre rostul lor pe pământ, subliniază absurdul existenței într-o societate aservită banului, cu legi inumane, aspre și severe, care legitimează un asemenea trist fenomen. Dincolo de banalitatea voită a dialogului și de faptele destul de mărunte ale acestei drame, întrezărim spiritul umanist al autorului, izvorit din sincera prețuire a omului simplu, încătușat de societate. *Dactilografii* este, în concluzie, o mică dramă a nimicității, a lipsei de orizont, a speranțelor spulberate. Critica la adresa condițiilor sociale care generează o asemenea concluzie este însă în piesa lui Schisgal destul de palidă. Ea nu are protestul, vehemența „tinerilor furioși” — și nici sarcasmul, disperarea feroce a lui Edward Albee.

Timpul intră, ca o coordonată principală, și în mica întâmplare dramatică a lui Dan Tăchilă, *Cu tot soarele pe masă*. Prin cele câteva momente trăite pe peronul unei gări de către cele trei cupluri, numite impersonal: Tinărul, Tinăra; Bărbatul și Femeia; Bătrînul, Bătrîna; prin cele câteva amănunte de viață din existența fiecărui cuplu, autorul încearcă să ne vorbească despre viață și moarte, despre bucuriile și amărăciunile vieții, proprii tuturor oamenilor și tuturor vîrstelor. Cu toate nenorocirile care survin în decursul uneia sau alteia din existențe (bătrînului le-a murit băiatul, Bătrînul însuși moare în fața noastră și a soției devotate. Bărbatul și Femeia ajung să se înțeleagă după o grea înfruntare, după ce bărbatul va consimți să cunoască tot adevărul despre femeia iubită, să-și învingă ferocele egoism), omul nu apare strivit de aceste triste împrejurări. Dincolo de micile sau marile bucurii și tristeți ale vieții, autorul, pare-se, vrea să sublinieze ceea ce este esențial: posibilitatea comunicării între oameni, necesitatea încrederii omului în sine, frumusețea vieții trăită plenar, într-o lume eliberată de prejudecăți, de conformisme. *Cu tot soarele pe masă* se vrea un exercițiu dramatic pe tema fericirii, a iubirii împlinite.

Din păcate, autorul nu izbuteste să dea densitate artistică prețioasei sale intenții. Faptele încorporate în acțiune rămîn la stadiul unor banale existențe cotidiene, nu ajung să se situeze în planul superior al dezbaterilor și semnificațiilor majore. Veleitatea etică, crezul optimist se pierd într-un dialog cenușiu, schimbul de idei are simplități schematice, lipsind piesa de o argumentare dramatică, artistică, concludentă.

„Duetul” scenic realizat de Teatrul Mic, în regia lui Mihai Dimiu, poartă în general pecetea specifică noului climat instaurat pe tinăra scenă: eleganța și sobrietatea stilului, concepție și bun-gust. Calitățile regizorului și ale interpreților s-au demonstrat în grija pentru o justă comunicare scenică, pentru un adevăr al relațiilor de joc, indispensabil reliefării subtextelor și intenției de a prelua pe nesimțite un adevăr de viață de la un cuplu dramatic la altul.

Conștiinciozitatea profesională, demnă de stimă, a trupei de la Teatrul Mic am întîlnit-o din plin în montarea *Dactilografilor*. Regizorul și cei doi interpreți — Irina Petrescu și Vasile Gheorghiu — au ținut seama de datele de atmosferă și de stil proprii piesei, au reușit să dezvăluie cu limpezime ideea: prăbușirea treptată a elanului, instau-

Irina Petrescu (Sylvia) și Vasile Gheorghiu (Paul)

Tatiana Iekel (Femeia), Constantin Codrescu (Bărbatul), Elena Pop (Tinăra), Ilie Iliescu (Ospătarul), Nicolae Pomije (Tinărul), Eugenia Eftimie (Bătrîna) și Dinu Ianculescu (Bătrînul)

rarea unui calm deznădăduit. Spectacolul reflectă în nuanțe fine, filigranice, scurgerea timpului, care înghițe în chip nemilos existența comună și amară a celor doi dactilografi. Actorii creează spontan situațiile dramatice, parcurg, cu o emoție lucidă, drumul de la mici sicieli la mici revolte la marea indiferență, la pierderea oricărei iluzii, la pierderea demnității umane însăși. În spectacol s-au imprimat relațiilor dintre cei doi eroi — și cu patronul, inexistent în scenă — sensuri mai adânci și mai grave decât a dorit, poate, autorul însuși. Sînt demne de reținut inteligența și farmecul Irinei Petrescu, mobilitatea ei fizică și spirituală, eleganța, capacitatea ei de a dezvălui, reținut și fără efecte, cu detașare ironică amară, chipul și oscilațiile Sylviei. Vasile Gheorghiu o acompaniază cu sinceritate, realizînd, printr-un joc concentrat, printr-o bărbătească reținere a ieșirilor temperamentale, o meritorie compoziție.

În imaginea scenică pe care a dobîndit-o lucrarea lui Tărchilă am observat de asemenea grija regizorului și a interpretelor pentru dezvăluirea și accentuarea ideii care leagă existența celor trei cupluri. Montarea s-a sprijinit pe analiza adîncită a situațiilor dramatice — schițate fugar de autor —, pe dezvoltarea, prin detalii scenice semnificative, a reacțiilor psihologice — atîtea cîte situația respectivă putea prilejui. Pe scenă, replicile s-au legat firesc, simplu, familiar. Jocul concentrat și dens al lui Constantin Codrescu (Bărbatul), al Eugeniei Eftimie și al lui Dinu Ianculescu (Bătrîna și Bătrînul), al lui Nicolae Pomoje și Elenei Pop (Tinăra și Tinărul) a făcut ca în spectacol să se închege o încordare dramatică, să existe o tensiune, o atmosferă, acolo unde textul e oarecum văduvit de ele. Am remarcat-o îndeosebi pe Tatiana Iekel (a cărei partitură pare să fie mai generoasă), care a dat relief vibrațiilor afective ale personajului, printr-o trăire sinceră, autentică.

Decorul Adrianei Leonescu este expresiv prin sobrietatea și simplitatea elementelor care-l compun (trei panouri cu pete cenușii). O mică schimbare în amplasamentul acestor panouri reușește să sugereze atmosfera și ideea specifică fiecărei piese în parte. Adunate în jurul unui practicabil îngust, foarte înclinat, pe care stau două fragile și oarecare măsuțe-birou, o fereastră — un pătrat luminos ce se întuneacă și se micșorează treptat (o idee ce nu mi s-a părut prea fericită, deoarece a interpretat prea direct și simplist metafora piesei) —, cele trei panouri realizează climatul înăbușitor, auster, al biroului din piesa lui Schisgal. Așezate aproape în linie dreaptă, în spatele unui practicabil mai mare, mai puțin înclinat, pe care sînt așezate armonios trei măsuțe de restaurant, aceleași panouri sugerează sentimentul de libertate, de plenitudine.

Desfășurarea ambelor piese în cadrul aceleiași decor materializează cel mai mult intenția Teatrului Mic de a grupa cele două texte pentru a crea, demonstrativ, un dialog în stare să susțină răspunsul pe care îl dă dramaturgia noastră căutărilor și întrebărilor puse de scriitorii din alte părți ale lumii.

Rezultatul acestui dialog nu ni se pare însă pe deplin edificator, atîta timp cît texte prezentate nu susțin convingător confruntarea. Cu toată voga pe care a stîrnit-o Schisgal, opera lui, cum arătam, nu este cea mai reprezentativă pentru asemenea ambiție; în ceea ce privește *Dactilografii*, se poate spune că rămîne, în ciuda darurilor ei de netăgăduit, o piesă minoră despre imposibilitatea comunicării dintre oameni, despre ratare. Iar piesa despre fericire a lui Tărchilă — și ea o lucrare meritorie mai mult în intenție — nu a fost în măsură să dea celei dintîi un răspuns convingător. E totuși un început, pe care sperăm ca Teatrul Mic să-l ducă mai departe, urmărind realizarea programatică a unui asemenea dialog prin selecționarea unor opere mai reprezentative, mai concludente.